

Ο Ιωάννης Αναγνώστης και το έργο του (Μαρία Κούση)

/ [Πεμπτούσια](#)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ (ΑΞΙΑ-ΤΟΠΟΣ-ΧΡΟΝΟΣ)

Πληροφορίες για τη ζωή του Ι. Αναγνώστη δεν υπάρχουν πολλές. Τις περισσότερες τις έχουμε από το ίδιο του το έργο και από την αναλυτική μελέτη του Ι. Τσάρα πάνω στο έργο του ιστορικού.

Το “Αναγνώστης” μάλλον δεν είναι το αληθινό του επώνυμο, αλλά φανερώνει τη θέση που είχε μεταξύ των κληρικών. Δηλαδή ανήκε στον κατώτερο κλήρο της εκκλησίας και στη Θεία Λειτουργία έκανε ανάγνωση αποσπασμάτων από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη. Την εποχή εκείνη η θέση του θεωρούνταν πολύ σημαντική.

Γνωρίζουμε ότι ήταν παρών στην άλωση της Θεσσαλονίκης από τους Τούρκους το 1430. Στο έργο του “Διήγησις περί της τελευταίας αλώσεως της Θεσσαλονίκης”

καταγράφει βιώματα, γεγονότα, καταστροφές, προσωπικές εμπειρίες, τραύματα και κυριαρχεί το συναίσθημα. Έχουν γραφτεί πολλά ιστορικά έργα για την άλωση του 1430, αλλά το έργο του Αναγνώστη έχει πολύ μεγάλη αξία γιατί είναι ο μόνος ιστορικός που ήταν αυτόπτης μάρτυρας στην άλωση. Δεν αναλύει συγκεκριμένα περιστατικά, αλλά κάνει μια γενική παρουσίαση των συμβάντων. Γι' αυτό το λόγο τα μόνα πρόσωπα που αναφέρονται (και αυτά για να βοηθήσουν στη συνολική εξιστόρηση της άλωσης) είναι ο αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Συμεών, ο διάδοχος του Γρηγόριος, ο στρατηγός της Δύσης, ο άρχοντας των Σέρβων και φυσικά ο Μουράτ.

Ο ιστορικός μετά την άλωση επέστρεψε στην έρημη Θεσσαλονίκη, έπειτα από εντολή του Μουράτ να επιστρέψουν οι Θεσσαλονικείς αιχμάλωτοι πίσω στην πατρίδα τους για να τη ζωντανέψουν ξανά. Τότε μάλλον ξεκινάει και τη συγγραφή του έργου του. Κανένα στοιχείο δε μας βοηθάει να ορίσουμε την ακριβή περίοδο συγγραφής. Υποθέτουμε ότι άρχισε να γράφει το χρονικό σύντομα μετά την άλωση, καθώς δεν έχει προλάβει να συλλέξει ολοκληρωμένο υλικό και γι' αυτό παρουσιάζει μόνο όσα βίωσε ο ίδιος. Το έργο του ανήκει στην υστεροβυζαντινή ιστοριογραφία.

Ο λόγος που καταγράφει τα γεγονότα είναι αφένος γιατί του το επιβάλλει ένας φίλος του με υψηλή θέση και αφετέρου γιατί δε θέλει να μείνουν στη σιωπή και να

ξεχαστούν όσα έζησε.

Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Το έργο αποτελείται από 22 κεφάλαια. Τα 16 πρώτα παρουσιάζουν τις τέσσερις ημέρες της πολιορκίας, μέχρι την είσοδο των Τούρκων στην πόλη και τα 6 τελευταία αφορούν τα πάθη των κατοίκων και τις καταστροφές. Σύμφωνα με τον Τσάρα τα 6 αυτά κεφάλαια ανήκουν σε άλλον συντάκτη.

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Έχει εκδοθεί αρκετές φορές. Η πρώτη έκδοση του έγινε από τον Αλάτιο το 1653 στα Σύμμεικτα του στην Κολωνία. Το 1733 τυπώθηκε εκ νέου χωρίς όμως να διορθωθούν τα λάθη που υπήρχαν, μάλιστα ήταν και περισσότερα. Στη συνέχεια εκδόθηκε το 1883 από τον Bekker που βασίστηκε στο κείμενο του Αλατίου και όχι στον αρχικό κώδικα, καθώς αρκετά λάθη είναι κοινά. Όμως η έκδοση αυτή του Bekker είναι η καλύτερη σε σχέση με τις υπόλοιπες. Τέλος, ξανατυπώθηκε η έκδοση της Βόννης το 1863 στην Ελληνική Πατρολογία του Migne χωρίς όμως κάποια σημαντική αλλαγή. Ο πρώτος που μελέτησε, μετέφρασε και σχολίασε το χρονικό του Αναγνώστη είναι ο Ιωάννης Τσάρας.

Η ΜΟΝΩΔΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Μαζί με το Χρονικό του Αναγνώστη έχει βρεθεί και μία μονωδία για την άλωση της Θεσσαλονίκης με τίτλο: "Ιωάννου Αναγνώστου κατά δύναμιν Μονωδία επί τη αλώσει της πόλεως Θεσσαλονίκης".

Το χειρόγραφο που βρέθηκε είναι διασκευασμένο. Μάλλον, όπως φανερώνουν αρκετά στοιχεία, είναι εξ ολοκλήρου έργο του ανθρώπου που διασκεύασε το χρονικό. Το λεξιλόγιο, οι φράσεις, η σύνταξη και το ύφος ανήκουν στον διασκευαστή. Οι συχνές ερωτήσεις, οι δυναμικές εκφράσεις, οι ρητορικές ερωτήσεις, φράσεις που έχουν στόχο την επίδειξη, η αδυναμία να χειριστεί τα γνωμικά της Αγίας Γραφής είναι στοιχεία που δεν ταιριάζουν στη γραφή του Αναγνώστη.

Επιπλέον, η άποψη αυτή ενισχύεται από το ότι ο Αναγνώστης όταν ολοκλήρωσε όσα ήθελε και ένιωθε ότι έπρεπε να πει σε συντομία, δε θα ήθελε να προσθέσει και άλλες πληροφορίες μέσα από αυτήν τη μονωδία. Αντίθετα, ο διασκευαστής φαίνεται ότι δεν έμεινε ευχαριστημένος από το φτωχό χρονικό και έγραψε τη μονωδία πιο μεγαλόστομη και σύμφωνα με τις συνήθειες της εποχής.

Το όνομα του Αναγνώστη στον τίτλο της μονωδίας χρησιμοποιείται για να δώσει

κύρος στο έργο αυτό.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

Ο Αναγνώστης προσπαθεί να κάνει μία σύντομη επισκόπηση της κατάστασης που επικρατούσε στη Θεσσαλονίκη την περίοδο 1420-1430. Ξεκινάει με την περίοδο δηλαδή κατά την οποία πουλήθηκε η πόλη στους Βενετούς και παρουσιάζει τη Βενετοκρατία ως την αρχή του κακού σε συνδυασμό με το θάνατο του Μητροπολίτη Συμεών.

Στη συνέχεια περιγράφει την πολιορκία: τις ειδοποιήσεις των αγγελιοφόρων για τις επιθέσεις των Τούρκων που πλησίαζαν, την προετοιμασία των κατοίκων της Θεσσαλονίκης, την ανασκευή των τειχών, την ετοιμότητα των ανθρώπων, την απρόσμενη επίθεση των Οθωμανών και τη σύγχυση που κυριαρχούσε.

Ο Μουράτ, παρουσιάζεται, να κάνει δελεαστικές προτάσεις στους κατοίκους της πόλης ώστε να παραδώσουν τη Θεσσαλονίκη οικειοθελώς. Μετά την ανεπιτυχή αυτή προσπάθεια, προετοίμασε επίθεση και από στεριά και από θάλασσα και περικύκλωσε τα τείχη ώστε να μην μπορούν να ξεφύγουν από πουθενά. Κατέστρεψαν το ανατολικό τοίχος που ήταν ήδη φθαρμένο και μπήκαν στην πόλη.

Οι Οθωμανοί φαίνεται να πολεμούσαν με μανία “σαν άγρια θηρία”, γιατί ο Μουράτ

έταζε πλούτη και διάφορα αγαθά σε όσους ήταν γενναίοι και σκληροί. Όλη η Θεσσαλονίκη γέμισε με Τούρκους, οι οποίοι σκότωναν, λεηλατούσαν, αλυσόδεσαν και έσερναν αιχμαλώτους ακόμα και τα γυναικόπαιδα. Στο έργο καταγράφεται ότι κατέστρεψαν όλην την πόλη για να βρούν κρυμμένους θησαυρούς σε οποιοδήποτε σημείο (ναούς, σπίτια, μοναστήρια κτλ) και έστειλαν τους σκλάβους στα Γιάννενα. Η Θεσσαλονίκη ερήμωσε. Μεγάλο είναι το κομμάτι στο οποίο ο συγγραφέας αναφέρεται στις καταστροφές των ναών και των μοναστηριών.

Ο Μουράτ, κατά τον ιστορικό, προέβη σε μια απρόσμενη απόφαση, άξια επαίνου, γιατί δεν του άρεσε που είδε την πόλη αυτή άδεια και κατεστραμένη. Έδωσε εντολή, όσοι Θεσσαλονικείς είχαν φύγει πριν την άλωση, να επιστρέψουν και να χτίσουν τα σπίτια τους για να δώσουν πάλι ζωή στην πόλη και να ανθίσει. Έτσι γύρισαν περίπου 1000 και μαζί με τους Οθωμανούς κατοίκους ήταν 2000. Όμως, λίγα χρόνια μετά, όταν γύρισε ο σουλτάνος, τον έπεισαν οι σύμβουλοι του να αλλάξει γνώμη και τους πήρε πίσω τα σπίτια και τις εκκλησίες και τα έδωσε όλα σε Τούρκους. Σε αυτό το σημείο ο Αναγνώστης σταματάει τη διήγηση.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)